

Руїни бога

Інші книжки Кейт Аткинсон

За лаштунками в музеї

Життя за життям

Розшифровка

[Почитати опис, рецензію і купити можна на сайті nashformat.ua](https://nashformat.ua)

KATE ATKINSON

A GOD IN
RUINS

A NOVEL

DOUBLEDAY · LONDON · 2015

[Почитати опис, рецензію і купити можна на сайті nashformat.ua](http://nashformat.ua)

КЕЙТ АТКІНСОН

РУЇНИ БОГА

РОМАН

3-тє видання

*Переклала з англійської
Ярослава Стріха*

«НАШ ФОРМАТ» · Київ · 2023

[Почитати опис, рецензію і купити можна на сайті nashformat.ua](https://nashformat.ua)

УДК 821.11+«364»

А92

Аткінсон Кейт

А92 Руїни бога : роман / пер. з англ. Ярослава Стріха. — 3-тє вид.— К. :

Наш Формат, 2023. — 416 с.

ISBN 978-617-8120-56-6 (паперове видання)

ISBN 978-617-7513-69-7 (електронне видання)

«Руїни бога» — це роман, який неперевершена письменниця Кейт Аткінсон присвятила молодшому братові Урсулі Тедді. Це драматична історія майбутнього поета, героїчного пілота, батька й турботливого дідуся, який пережив війну й бачив багато такого, чого не можна передати словами. Проте зрештою виявиться, що всі воєнні перипетії, крізь які пройшов Тедді, і близько не дорівняються до тих проблем, які чекатимуть на нього в майбутньому.

УДК 821.11+«364»

Перекладено за виданням: Kate Atkinson. *A God in Ruins: A Novel*
(London, Doubleday, 2015, ISBN 978-0-3856-1870-0).

Літературна редакторка *Ольга Дубчак*. Коректорка *Вероніка Гоменюк*. Верстальниця *Наталія Коваль*. Художня редакторка *Лілія Кобець*. Дизайнерка обкладинки *Ксенія Подольська*. Технічний керівник *Микола Климчук*. Головна редакторка *Ольга Дубчак*.

Надруковано в Україні видавництвом «Наш Формат» у ПП «Юнісофт», вул. Морозова, 13 б, м. Харків, Україна, 61036. Свідоцтво ДК № 5747 від 06.11.2017. Замовлення № 386/05. Тираж 1000 пр. Підписано до друку 08.06.2023. Термін придатності необмежений. ТОВ «НФ», пров. Алли Горської, 5, м. Київ, Україна, 01032, (044) 222 53 49, pub@nashformat.ua, www.nashformat.ua. Свідоцтво ДК № 4722 від 19.05.2014. Висновок Держ. сан.-епідем. експертизи № 12.2-18-1/24128 від 19.10.2020.

Літературно-художнє видання

ISBN 978-617-8120-56-6 (паперове видання)

ISBN 978-617-7513-69-7 (електронне видання)

Усі права застережено. All rights reserved

© Kate Costello Ltd, 2015

© Стріха Я., пер. з англ., 2017

© ТОВ «НФ», виключна ліцензія на видання,

оригінал-макет, 2017

Рубенові

Людина — це руїни бога. Коли людство стане невинним, життя триватиме довше й перетікатиме у безсмертя так плавно, як ми прокидаємося від сну.

Ральф Волдо Емерсон, «Природа»

Завдання мистецтва — *передати* істинну природу речей, а не *бути* істиною.

Сильвія Бересфорд Тодд

[Святий Юрій] прибув до міста під назвою Салем, біля якого жив змії. Змієві щодня згодували мешканця міста, якого вибирали жеребкуванням.

Того дня, коли до міста прибув святий Юрій, жереб випав царевій доньці Клеолінді. Святий Юрій постановив, що дівчина житиме, і рушив із міста, і став на герць зі змієм, який жив у болоті неподалік, і забив його.

Він не ухилявся від перешкод і небезпек і не злякався навіть найстрашнішого, навіть змія, а ставив їм чоло, наскільки вистачало сили в нього і в його коня. Нехай його зброя не годилася для такої зустрічі — у нього був лише спис, — а проте він став до бою, зробив усе, що міг, і врешті здолав перешкоду, до якої решта боялася й підступитися.

Саме так скаут мусить ставити чоло перешкодам і небезпекам, навіть якщо вони великі чи страхітливі, і навіть якщо він не готовий до борні.

*Роберт Бейден-Павелл,
«Скаутинг для юнаків»*

30 БЕРЕЗНЯ 1944 РОКУ

ОСТАННІЙ ВИЛІТ

Несбі

Він дійшов аж до живоплоту, що позначав край аеродрому. Він обходив територію. Його люди казали, що це такий «моціон», і непокоїлися, коли він цього не робив. Вони були забобонні. Усі тут були забобонні.

За живоплотом простягалися голі поля, зорані минулої осені. Мабуть, він уже не побачить весняних чарів, коли тьмава бура земля розквітне спершу яскравою зеленню, а тоді блідим золотом. Лік життю можна вести за кількістю зібраних урожаїв. Він їх надивився достатньо.

Їх обступали рівні сільськогосподарські угіддя. Непорушний куб ферми бовванів зліва. Уночі на даху сяяв червоний вогник, щоб вони, бува, в неї не врізалися. Якщо вони пролітали над ним, заходячи на посадку, то розуміли, що промахнулися й буде біда.

З-за живоплоту він бачив, як фермерова донька годує у дворі гусей. Як там було, у тому віршику про трьох мишок? Ні, там наче про жінку фермера, вона втинала їм хвости ножем. Жахливий образ. Бідні-бідні мишки, думав він у дитинстві. Та й зараз, уже дорослий, думав так само. Дитячі пісеньки жорстокі.

Він не був знайомий із донькою фермера, не знав навіть, як її звати, та все ж відчував до неї ірраціонально багато тепла. Вона завжди махала їм на прощання. Інколи до неї приєдну-

вався батько, а кілька разів і мати. Дівчина у дворі проводжала їх у кожен рейд.

Вона помітила його й помахала. Замість того, щоб помаhati у відповідь, він віддав їй честь. Мабуть, їй це сподобається. Звісно, на такій відстані він — просто постать у формі. Вона й гадки не мала, хто він. Тедді був лише один із багатьох.

Він свиснув псові.

1925

ALOUETTE

Дивіться! Он жайвір! Жайворонок, — він озирнувся й зрозумів, що вона дивиться не туди. — Ні, онде! Він указав на птаха. Вона була безнадійна.

— О, — нарешті вимовила вона. — О, тепер бачу! Як дивно, що це він робить?

— Ширяє, а тоді, мабуть, знову злетить вище.

Жайвір здіймався вгору на ниті непізнанної пісні. Мерехтливий пташиний лет і неземний спів розбурхали в Тедді щось глибинне.

— Чуєте?

Тітка театралью піднесла долоню до вуха. У дивоглядному капелюсі, червоному, як поштова скринька, і оздобленому двома довгими фазанячими перами, що хилиталися від кожного поруху, вона виглядала тут недоречно, як пава. Він анітрохи не здивувався б, якби її підстрілили. О, якби ж то. Тедді дозволяли, себто він собі дозволяв, недобрі думки, якщо тільки їх не озвучував. («Гречні манери, — напучувала його мати, — це обладунки, які потрібно надягати щодня»).

— А що я мушу чути? — спитала врешті тітка.

— Його спів, — він набрався терпіння. — Пісню жайворона.

І додав, коли вона знову вдала, що слухає:

— Уже змовк.

— Може, ще заспіває?

— Ні, не заспіває, нема його вже. Полетів.

Він змахнув руками, щоб продемонструвати. Було ясно, що, попри пера на капелюшку, тітка нічогісінько не знає про пташок. Чи, як на те вже пішло, про тварин узагалі. У неї навіть кішки не було. Її не зацікавила їхня Триксі, що зараз завзято нюшила в сухому рівчаку при дорозі. Триксі — його найвірніша супутниця: вона супроводжувала Тедді, відколи була крихтним цуценям і пролазила у сестрин ляльковий будиночок.

Йому що, треба просвітити тітку? Може, саме для того він тут?

— Жайворони славляться своїм співом, — повчально сказав він. — Дуже гарно співають.

Звісно, красу не пояснити. Краса просто існує й або розчулює тебе, або ні. Його сестер — Памелу й Урсулу — краса розчулювала. А старшого брата Моріса — ні. Братик Джиммі був для цього ще замалий, а батько, можливо, застарий. У батька, Г'ю, був грамофонний запис «Злету жайворона», вони зрідка слухали його недільними вечорами. Пісня була гарна, але не настільки, як у самої пташки. «Завдання мистецтва, — пояснювала, ба навіть повчала Сильвія, його мати, — *передавати істинну природу речей, а не бути істиною*». Її батько (дідусь Тедді, давно покійний) був славетним митцем, і це давало матері право авторитетно висловлюватися про мистецтво. І, напевно, про красу. Мати говорила про Мистецтво, Істину та Красу виключно з великої літери.

— Якщо жайворонок ширяє високо, — без особливої надії пояснював він Іззі, — це значить, що погода добра.

— Та й без пташки ясно, добра погода чи ні, досить визирнути за вікно. Прекрасний день, між іншим. Обожнюю сонце, — сказала вона, заплющила очі й повернула розцяцьковане обличчя до неба.

Хто ж його не любить? Хіба що бабуся, яка ніколи не полишає похмуру вітальню в Гемпстеді і навіть вікна позавішувала цупкими бавовняними завісами, щоб світло не просочилося в дім. Чи, може, щоб темрява не втекла.

«Лицарський кодекс», який він зазубрив зі «Скаутингу для юнаків» — книжки, до якої не раз звертався в миті сумнівів, навіть добровільно полишивши цей рух, — так от, кодекс

стверджував: «Шляхетність полягає в тім, щоб виконувати навіть тяжкі й непоказні завдання ревно і радісно». Напевно, розважати Іззі — саме таке завдання: що вже тяжке, то тяжке.

Він затулив очі від сонця й роззирнувся, шукаючи в небі жайворона, але він більше не з'являвся. Тедді довелося задовольнитися повітряними маневрами ластівок. Він уявив Ікара: цікаво, як той виглядав із землі? Мабуть, видавався чималеньким. Але ж Ікар — це міф? Після літніх канікул Тедді відправлять до закритої школи, тож саме час розкласти все по полицях. Батько радив:

— Будь мужнім, хлопче. Це випробування, у тому, мабуть, і суть. Ти краще не висовуйся, — додав він. — Не виривайся вперед, не паси задніх, брѳохайся собі десь посередині.

Його гемпстедська бабуся (себто його єдина бабуся — Сильвіїна мати померла багато років тому) казала, що «всі чоловіки в цій родині» закінчили ту школу, мовби це був непорушний закон, записаний у сиву давнину. Тедді, певно, муситиме віддати свого сина туди само, хоча той хлопчик існував у майбутньому, яке Тедді й уявити не міг. Та й не треба його уявляти, бо в тому майбутньому синів у нього не буде, а буде лише донька Віола. Це його сприкрить, хоча він ніколи в тому й не зізнається, тим паче Віолі, яка гучно обурилася б.

Тедді відсахнувся, коли Іззі раптом заспівала і, ба більше, почала витанцьовувати: «Alouette, gentille alouette». Французької він ще не знав, тож замість «gentille» чув «жентель» — ця рослина завжди йому подобалася.

— Знаєш цю пісню? — спитала тітка.

— Ні.

— Це з часів війни. Її співали французькі солдати, — її обличчям промайнула тїнь, можливо, горя, але вона радісно додала: — Слова просто страшні. Це пісня про те, як патрають бідолашного жайворонка. Очі, пір'я, лапки і так далі.

У немислимій, проте неминучій війні — війні Тедді — «Алуєтт» називалася 425-та франко-канадська ескадрилья. У лютому 1944 року, незадовго до останнього рейду, Тедді здійснив аварійну посадку на їхній базі в Толторпі — його підстрелили над Англійським каналом, обидва двигуни загорілися. Квебек-

ці пригостили його екіпаж бренді — поганеньким, але хлопці були вдячні й за те. На шевронах у них був жайворон і гасло «Je te plumerai» — тоді йому згадався цей день з Іззі. Здавалося, спогад належав комусь іншому.

Іззі зробила пірует. «Як-то чудовно буде», — сказала вона і розсміялася. Може, саме це батько й мав на увазі, коли казав, що Іззі «геть неврівноважена»?

— Перепрошую?

— Як-то чудовно буде, — повторила Іззі, — з «Великих сподівань». Ти що, не читав?

Якусь мить у неї був точнісінько такий тон, як у матері:

— Я, звісно, пожартувала. Але вже не жартую. Я хотіла сказати, день чудовний. Отлічний день, — сказала вона, смішно імітуючи вимову кокні. Потім додала, мовби між іншим: — А я куштувала жайворонка. В Італії. Там вони вважаються делікатесом. Хоча, звісно, скільки з того жайворонка наїдку? На один зуб.

Тедді стрепенувся. Його жахала думка, що цю прегарну пташу можуть вихопити з неба, і кунштговний спів урветься на півночі. За багато-багато років по тому, на початку сімдесятих, Віола відкрила для себе Емілі Дікінсон, слухаючи в межах своєї програми курс з американських студій. Вона переписала першу строфу вірша, який мав би сподобатися батькові, своїм нерозбірливим, неприборканим почерком (переписати віршик повністю полінувалася). «Розітні Жайворонка — і відкриється Музика, Зерно за Зерном сріблистим». Він здивувався, що донька про нього згадала. Таке бувало нечасто. У них було мало спільного, хіба що любов до літератури, нехай вони про неї майже ніколи й не говорили. Він думав послати їй щось у відповідь, аби підтримати діалог, — може, віршика чи просто кілька рядків. «Радості дух щасливий! Ти ж бо не пташка, ні»*, чи «Я гімн, як жайворон, несучи до неба»**, чи «Був вільний кожну мить, як той співець долин, небесний жай-

* «Жайворонкові» Персі Біші Шеллі в перекладі Олександра Мокровольського. Цитовано за Шеллі, Персі Біші. Поезії. — Київ: Дніпро, 1987. — С. 58.

** Сонет 29 Вільяма Шекспіра в перекладі Дмитра Паламарчука. Цитовано за Шекспір, Вільям. Твори в шести томах. Том 6. — Київ: Дніпро, 1986. — С. 635

ворон, що знявся на крила жваві»*. (Цікаво, були такі поети, які про жайворонів *не* писали?). Донька подумає, що він із неї кпить, вирішив він. Їй була бридка сама думка про те, що вона може чогось навчитися в батька, а може, і взагалі у будь-кого, тож врешті він написав лише: «Спасибі, що про мене згадала».

Не встиг він спохопитися, як обладунок гречних манер злетів, і в нього вирвалося:

— Тітонько Іззі, їсти жайворонків — це *огидно*.

— Чому ж огидно? Курчат ти їси? То яка різниця?

Під час Першої світової Іззі водила карету швидкої допомоги, тож мертвим птахом її тепер не вразиш.

Різниця величезна, подумав Тедді, але мимоволі йому стало цікаво, який жайворонко на смак. На щастя, Триксі гучно загавкала й відволікла його від цієї думки. Він схилився подивитися, що привернуло її увагу.

— Ти ба, гладун, — захоплено пробурмотів він, умиць забувши про жайворонка. Тоді обережно підняв плазуна обома руками й показав Іззі.

— Це змія? — спитала вона, скривившись: змії, очевидно, не викликали в неї жодної симпатії.

— Це гладун, — пояснив Тедді, — а не змія. Взагалі-то, це ящірка.

Її бронзово-золотава луска лищала на сонці. У ній теж була краса. Чи ж було у природі щось негарне? Навіть слизняки за-слуговували на певну пошану — хоча, звісно, мама з цим не погодилася б.

— Ти такий дивний хлопчик, — сказала Іззі.

Тедді не вважав себе за «хлопчика». Напевно, тітка — най-молодша батькова сестра — про дітей знала ще менше, ніж про тварин. Хто зна, чого вона до нього вчепилася. Стояло суботнє пообіддя, він саме грався в саду і складав паперові літачки із Джиммі, аж тут налетіла Іззі й потягла його прогулятися «на природі» — виявляється, вона мала на увазі стежину, яка

* «На звільнення з тюрми Лі Ганта» Джона Кітса в перекладі Василя Мисика. Цитовано за Мисик, Василь. Захід і Схід. — Київ: Дніпро, 1990. — С. 433.

вела від Лисячого кута до станції, себто не сказати, що то аж така дичавина.

— Прогуляємося, побалакаємо, це буде наша маленька пригода.

Тепер він, як заручник, був у її волі, а вона не вгавала і ставила йому дивні запитання: «А червів ти їв? Ви граєтесь у ковбоїв та індіанців? Ким ти хочеш стати, коли виростеш?» (Ні. Так. Машиністом потяга).

Він обережно поклав гладуна назад у траву і запропонував назбирати Іззі дзвіночків, щоб виправдатися за фіаско з жайворонком.

— Тільки доведеться перейти поле, щоб дістатися до лісу, — протягнув він, непевно позираючи на її черевички. Здається, вони були з крокодилячої шкіри, тільки ніхто зроду-віку не бачив крокодила такого ядучого зеленого кольору. Черевички були новесенькі й не призначені для того, щоб блукати полями. На щастя, день хилився до вечора, і дійних корів — повноправних володарок цього поля — саме не було. Іззі, напевно, спантеличила б цих статечних огрядних істот із ласкавими допитливими очима.

Іззі порвала рукав на перелазі, а потім примудрилася вступити у коров'ячий кіз'яз, який не зауважив би тільки сліпий. Потім вона себе трохи реабілітувала в очах у Тедді, бо поставилася до цих прикростей із належною погідною легковажністю. («Думаю, — сказала потім мати, — вона просто і черевички, і сорочку викине»).

Утім, дзвіночки її анітрохи не зацікавили. У Лисячому закутку до їхньої щорічної яви ставилися трепетно, мов до полотен давніх майстрів. Гостей із гордістю виводили до лісу помилуватися безкраїм морем блакиті. «У Вордсворта були нарциси, — казала Сильвія, — а в нас є наші дзвіночки». Дзвіночки, звісно, були геть не їхні, але мати любила почуватися господинею.

Коли вони верталися назад, Тедді відчув несподіваний трепет, ніби серце піднеслося у височінь. Спогад про пісню жайворона й різкий зелений запах букету дзвіночків, які він зібрав для матері, злилися у мить чистої п'янкої ейфорії, мовби

йому мали відкритися всі таємниці всесвіту. («Існує осяйний світ, — примовляла його сестра Урсула, — просто нам у темряві його не видно». «Маленька моя маніхеечко», — розчулено казав Г'ю).

У тій школі, звісно, він уже бував. Доки Моріс, який зараз учився в Оксфорді, ще був у школі, Тедді не раз супроводжував маму («мій маленький помічник»), коли та відвідувала старшого сина на вручення відзнак, День скаута чи так званий «День відкритих дверей» — один день на семестр, коли батьків неохоче пускали до дітей. Мама сичала: «Та це буцегарня, а не школа». Усупереч сподіванням, Сильвію так і не переконали в перевагах такої освіти.

Батько був відданий своїй альма матер, але до її «відкритих дверей» не рвався. Він виправдовував свою відсутність то справами в банку, то важливими зустрічами, то необхідністю заспокоїти стривожених акціонерів. «І так далі, і таке інше, — бурмотіла Сильвія. — Повертатися завжди складніше, ніж іти вперед». Орган у капличці саме проскімлив перші акорди гімну «Милий Господи, отче».

Це було два роки тому, в останній семестр Моріса у школі, коли учням роздавали відзнаки. Моріс був замстарости, й оте «зам» у титулі доводило його до шалу. Він був у люті, коли його призначили замісником на початку його останнього шкільного року:

— Який ще замісник? Я почуваюся командиром, а не якимось там замісником.

Моріс вірив, що він — героїчна натура, якій судилося повести інших на поле бою, але на наступній війні він просиджував штани у важливому кабінеті у Вайтголлі, а мертві для нього лишилися незручними колонками цифр. Ніхто з тих, хто зібрався у шкільній капличці того спекотного липневого дня у 1923 році, не повірив би, що наступна війна вибухне так скоро. На дубових дошках у капличці ще не потьмяніла позолота на іменах колишніх учнів («віддаємо честь загиблим»). «Що їм з тієї честі, як вони вже мертві», — прошепотіла Сильвія на вухо Тедді. Перша світова зробила із Сильвії пацифістку, і то доволі войовничу.

У шкільній каплиці нічим було дихати. Сон спадав на ряди, мов пил, а директор усе нудів і нудів. Сонячні промені сочилися крізь вітражі, виблискуючи осяйними кольорами: недо-сконала подоба краси назовні. Така доля незабаром судилася і Тедді. Роки нудьги, які потрібно перетерпіти.

Як на правду, у школі було значно краще, ніж він собі надумав. У нього були друзі й хист до спорту, це завжди забезпечувало певну популярність. Іще він був із тих, хто не піддається забіякам, що також сприяло популярності, та все ж, коли він нарешті закінчив школу і вступив до Оксфорда, то дійшов висновку, що ця школа — місце бруральне й нецивілізоване, і його сини не стануть жертвами цієї жорстокої традиції. Він сподівався, що в нього будуть щасливі, вірні і завязані сини, але натомість його надії втілилися (чи, може, розвіялися) у Віолі.

— Розкажи про себе, — попросила Іззі, висмикуючи з жи-воплоту стеблину, й тим зіпсувала момент.

— А що я? — здивовано перепитав він. Ейфорія згасла, таї-ну знову приховано.

Потім, уже в школі, він вивчив вірш Брука «Голос» («Чари розвіялися, ключ мені не дали»), який досконало описував ту мить, проте тоді він вже забув це відчуття, ефемерне за самою своєю природою.

— Розкажи що-небудь, — сказала Іззі.

— Ну, мені одинадцять років.

— *Це я знаю, дурненький.* — (Він чомусь у тому сумнівав-ся). — Чим ти відрізняєшся від інших? Що ти любиш робити? Хто твої друзі? В тебе є така штука, ну, знаєш... — вона заплутала-лася у незнайомій термінології, — ну, як у Давида й Голіафа... праща чи катапульта, як її...

— Рогатка, чи що?

— Точно! Щоб стріляти в перехожих, убивати тварин, оце от усе.

— Тварин убивати? Ні, тварин я не вбиваю. — (А от його брат Моріс — убиває). — Я навіть не знаю, де та рогатка зараз. Раніше я нею збивав каштани з дерева.

Здається, його пацифізм її трохи розчарував, проте вона не здавалася:

— А бійки? Ти ж б'єшся? Усі хлопчики люблять бійки та чубанину, правда?

— Яку чубанину? — він з певним острахом згадав епізод із зеленою фарбою.

— Ти скаут? — вона вирівнялася по струнці і вдала, що віддає честь. — Точно скаут. Скоб, оце все.

— Я був у скаутах, — пробурмотів він. — Мене прийняли у скаути.

Він не хотів говорити про це з тіткою, проте фізично не міг брехати, мовби на нього прокляття наклали. Обидві його сестри і навіть Ненсі за потреби майстерно відбріхувалися, а Моріс узагалі не був знайомий із правдою (чи навіть Правдою), зате Тедді був правдомовний до смішного.

— То тебе вигнали зі скаутів? — пожвавішала Іззі. — Зі скандалом?

— Ні, звісно.

— Що сталося? Розкажи!

«Братерство Кіббо Кіфта сталося», — подумав Тедді. Напевно, на те, щоб пояснити це Іззі, знадобилася б не одна година.

— Хто такий Кіббо Кіфт? — спитала вона. — Звучить, як ім'я клоуна.

*

— А цукерки? Може, ти любиш цукерки? Якщо так, то які? — Тедді занепокоївся, коли вона вийняла записничок. — О, не хвилюйся, зараз усі все записують. То як щодо цукерок?

— Яких цукерок?

— Будь-яких, — вона кивнула, а потім зітхнула: — Розумієш, дорогий Тедді, я не знаю жодного хлопчика, крім тебе. Мені завжди було цікаво, з чого складаються хлопчики, як не рахувати очікуваних слимаків, слизняків і хвостиків цуценят. Із хлопчиків виростають чоловіки. Хлопчаче в чоловікові, чоловіче у хлопчикові тощо.

Останню фразу вона кинула неуважно, розглядаючи стеблину.

— Наприклад, як ти думаєш, чи ти будеш схожий на батька, коли виростеш?

— Сподіваюся, що так.

— Ой, не примиряйся з тим, щоб бути посередністю. Я, про- бі, ніколи з цим не змирюся! Хай ти краще виростеш зухвалим, як пірат! — вона кришила стеблину. — Чоловіки кажуть, що жінки — загадкові істоти. А як про мене, це вони просто намагаються відвернути нашу увагу від того факту, що вони — *цільковито непізнанні*.

Останні два слова вона промовила гучно й роздратовано, мовби йшлося про конкретну особу (мама казала: «За нею завжди хтось увивається»).

— А дівчатка? — спитала Іззі.

— А що дівчатка? — не зрозумів він.

— У тебе є «подружка»? Тобі хтось подобається? — вона скривилася у химерному півусміху: мабуть, намагалася зобразити романтику чи ще якусь дурницю (доволі непереконаливо).

Він зашарівся.

— Пташка наспівала, — не вгавала вона, — що ти небайдужий до вашої сусідки.

Що то за пташка? На фермі Галки, що неподалік від їхнього Лисячого закутка, жила Ненсі з цілим виводком сестер — Вінні, Герті, Міллі та Беєю. Чимало пташок щоранку зліталися з лісу на газон Шоукроссів, бо місіс Шоукросс викидала їм холодні грінки.

Тедді не віддав би Ненсі на поталу Іззі навіть під тортурами — власне, то й були тортури. Він не видав би її ім'я, бо Іззі його тільки запламувала б, та ще й виставила б на сміх. Ненсі була йому другом і побратимом, а не якоюсь там ідіотською любаскою, чи що там мала на увазі Іззі. Звісно, він врешті одружиться з Ненсі й кохатиме її, але то буде чиста і шляхетна лицарська любов. Очевидячки, ніякої іншої любові він і не знав. Він бачив бугая з коровами, а Моріс казав, що люди теж так роблять, і то зокрема їхні батько з матір'ю, але Тедді лише пирхнув — він був майже певен, що брат бреше. Г'ю і Сильвія були надто статечні для таких акробатичних вправ.

— О, ти зашарівся? — розреготалася Іззі. — То я вивідала твою таємницю?

— Дюшес, — сказав Тедді, намагаючись урвати допит.

— До чого тут дюшес? — перепитала Іззі. (Її легко відволікти).

Поламану стеблину вона кинула під ноги. Природа була їй байдужа. У своїй необачності вона топтала трави, перевертала чаячі гнізда, розлякувала польових мишей. Її місце у місті, у світі машин.

— Дюшес — мої улюблені солодощі, — сказав він.

Звернувши за поворот, вони зустріли череду корів, що поверталася з дійки, штовхаючись боками. «Уже пізно», — подумав Тедді. Тільки б чай не прогавити.

*

— О, дзвіночки, яка краса, — сказала мати, коли вони зайшли в дім.

Вона була у вечірній сукні і виглядала доволі мило. Моріс казав, що у школі, до якої він ось-ось мав піти, в неї було чимало шанувальників. Тедді пишався, що його матір вважають красунею.

— Що ви там робили так довго? — спитала Сильвія начебто у Тедді, хоча насправді в Іззі.

*

Сильвія в хутрі вдивлялася у своє відображення в дзеркалі у спальні. Підняла комір короткої вечірньої накидки, щоб обрамлював обличчя. Критичний погляд. Колись дзеркало було їй другом, проте тепер, здається, до неї збайдужіло.

Вона піднесла долоню до зачіски, її окраси, гнізда із гребенів і заколок. Ця зачіска видалася їй старомодною — прикмета матрони, яка відстала від часу. Може, постригтися? Г'ю засмутиться. Їй сяйнув раптовий спогад — портрет вугіллям, який батько написав незадовго до смерті. «Сильвія позує як янгол», так він назвав ескіз. Вона, шістнадцятирічна, покійрно позувала у довгій білій сукні (власне, легкій нічній сорочці), повернувшись до батька у профіль, щоб було видно прегарний каскад волосся.

— Зроби журливе обличчя, — наказав батько. — Подумай про Гріхопадіння.

Сильвії, перед якою простягалося ціле незвідане, сповнене чару життя, було складно перейнятися цією темою, проте вона

все одно надула губки і втупилася у далеку стіну величезної батькової майстерні.

Поза була незручна, вона досі пам'ятає, як у неї боліли ребра — постраждала за батькове мистецтво. За видатного митця Ллевелліна Бересфорда, славетного портретиста, який не лишив по собі нічого, крім боргів. Сильвія досі горювала — не за батьком, а за життям, яке він вибудував, як виявилось, на хисткому піску.

— Що посієш, — тихо схлипувала мати, — те й пожнеш. Тільки сіяв він, а пожинати — нам.

Після похорону був принизливий аукціон з банкрутства. Мати наполягла, щоб вони його відвідали, мовби хотіла на власні очі побачити, як зникатиме кожна втрачена річ. Вони сіли у задньому ряду, ніким не впізнані (бодай вони так сподівалися), і стали спостерігати, як усе їхнє земне майно виставляють на огляд. Десь під кінець принизливої процедури на продаж виставили ескіз із Сильвією.

— Лот 182. Вугільний портрет доньки митця.

Так Сильвія втратила янгольську природу. Краще б батько домалював їй німб і крила — тоді всім усе було б ясно. А так вона виглядала як гарненька, але набурмосена дівчина в нічній сорочці.

Оглядний пан підозрілого вигляду підносив сигару щоразу, як піднімали ставки, і врешті придбав Сильвію за три фунти, десять шилінгів і шість пенсів. «Продешевили», — просичала мати. Зараз, напевно, й того не отримали б, — подумала Сильвія. Після війни полотна батька вийшли з моди. Цікаво, де той портрет зараз? Вона хотіла б його повернути. Від цієї думки їй стало незатишно, відображення у дзеркалі скривилося. Коли аукціон нарешті доповз кінця («Гуртовий лот: латунна підставка для дров, срібна конфорка у поганому стані, великий мідний глек»), у натовпі при виході із зали вони почули, як підозрілий чолов'яга гучно повідомляє своєму супутникові: «Ото намилуюся тим свіженьким персичком». Мати Сильвії зойкнула, але тихо, бо не любила влаштовувати сцени, й потягла своє невинне янголятко від гріха подальше.

«На всьому лежить печать гріха», — подумала Сильвія. Від самого початку, від самого гріхопадіння. Вона поправила ко-

мір накидки. Було жарко, але вона вірила, що найкраще виглядає саме у хутрі. Накидка була з хутра полярної лисиці, що її сприкrywало, — Сильвія любила лисиць, які забрїдали до саду, навіть назвала маєток на їхню честь. Скїльки лисиць пішло на накидку? Принаймні не так багато, як на шубу. У гардеробі в неї висїла норкова шуба — подарунок від Г'ю на десяту річницю шлюбу. Треба буде послати її майстрам, хай перероблять на щось сучасніше. «Та й мене теж», — сказала вона дзеркалу.

В Іззі була нова пишна шубка. Соболїна. Звідки в Іззі бралися шуби, якщо в неї не було ні копїйки за душею? «Подарували», — сказала та. Звісно, чоловік подарував — і який чоловік дарує шуби, не чекаючи нічого взамін? Хїба що той чоловік, за якого ти вийшла заміж — той, звісно, не чекає нічого, крім вдячності.

Сильвія ледь не зомліла від пахощів парфумів, яких випадково плюснула забагато, бо в неї тремтіли руки, хоча нерви мала міцні. Вона збиралася провести вечір у Лондоні. У потязі буде жарко й душно, а в місті ще гірше: хутром доведеться пожертвувати. Так, як жертвували лисицями. Це був якийсь химерний жарт — із тих, до яких має хист Тедді, але не Сильвія. У Сильвії почуття гумору не було. Такий ось у неї гандж.

Її погляд мимоволі затримався на фотографії на столику — студійний портрет, зроблений, коли народився Джиммі. Сильвія сидїла з немовлям на руках — його довжелезне вбрання, у якому хрестили всіх Тоддів, вихлюпувалося їй з рук. Решту виводку художньо вишикували довкола, мовби вони їй поклонялися. Сильвія провела пальцем по сїбній рамці — хотїла виявити ніжність, але виявила лише пил. Треба буде поговорити із Брїджит, дївчисько перетворювалося на лахудру. (Коли Сильвія щойно вийшла заміж за Г'ю, свекруха пояснила: «Усі слуги із часом повстають проти господарів»).

Шум унизу міг свідчити лише про одне: Іззі повернулася. Сильвія неохоче скинула шубку й надягла легкий літній плащ, заради якого полягли тільки трударі-шовкопряди. Вона прилаштувала капелюх на голову. До її старосвітської зачіски не пасували новомодні берети, тож вона досі носила *chapeau*. Вона випадково вколосалася довгою сїбною шпилькою для капелю-

ха. (Цікаво, шпилькою для капелюха можна вбити? Чи лише поранити?). Пробурмотіла прокляття, від чого на чисто вимитих невинних личках її дітей на фотографії проступив докір. «Воно й не дивно», — подумала вона. Їй скоро сорок, від цієї перспективи вона невдоволена собою. («Ще більш невдоволена, ніж завжди», — уточнив Г'ю). Їй у шию дихало нетерпіння, перед нею простягалося зухвальство.

Вона кинула останній погляд у дзеркало. Мабуть, незгірший вигляд — але їй того не досить. Вона вже два роки його не бачила. Цікаво, він і зараз вважатиме, що вона красуня? Він завжди називав її красунею. Чи була на землі жінка, яка встояла б перед тим, хто називає її красунею? А Сильвія встояла й лишилася чесною. «Я — жінка заміжня», — суворо повторювала вона. «Тоді навіть не починай, — сказав він. — Можуть бути недобрі наслідки для тебе — для нас». Він розсміявся, ніби окреслив привабливу ідею. Він був правий: Сильвія його під'юджувала, а перспектив у них не було.

Він поїхав за море, у колонії, де трудився на користь Імперії, проте зараз повернувся, життя Сильвії тікало крізь пальці, мов вода, і їй уже не хотілося бути порядною.